
1. תפיסת הטיול ומטרות הטיול

חינוך לערכים צריך לעשות ולא רק לדבר... כשאנחנו מתכננים טיול אנחנו חושבים במונחים של חוזקות של ילד, מה יכול לחזק אותו ולהעצים אותו. היציאה אל הטבע מאפשרת ניתוק זמני מהשגרה ומהסביבה הרגילה ומהווה הזדמנות לחיבור אל העצמי והקבוצה... הטיול נותן לקבוצה חוויה מאומצת של יחד, ומאפשר ביטוי ליכולות שונות של החניכים... הדגש בטיול הוא על המנהיגות הצעירה ועל הפרט בתוך הקבוצה. איך כל חניך ומדריך יכול להיות איכותי בתוך טיול ולהביא מעצמו לתוך הטיול. (מתוך דברי רכזי מפעלים, ראיונות)

ב כל תנועות הנוער מתקיימים טיולים. כשנשאל מדוע אמנם נקבל תשובות שונות מאנשי התנועות, אך באופן גורף רואות כל התנועות בטיול דרך להשגת מטרות ערכיות, התואמות את ערכי התנועה. ערכים אלה משתנים על פי האידאולוגיות השונות של התנועות ומקבלים ביטויים שונים בתפיסת הטיול, בתכנון הטיול, בהדרכה ובפעולות המתרחשות בו.

מטרות הטיול, כפי שנראה בהמשך, עונות על ארבעה תחומי חינוך של תנועות הנוער: העצמת הפרט; גיבוש המסגרת החברתית; חינוך לערכי התנועה; חינוך לאומי לאהבת הארץ ולאזרחות פעילה.

מטרות הטיולים בתנועות השונות

הצופים

הטיול בתנועת הצופים נתפס כאחד הכלים המשמעותיים ביותר לתהליך החינוכי. הטיול הצופי נקרא – מסע. שם זה יושב בהלימה עם תפיסת ההדרכה התנועתית שפותחה בשנים האחרונות, המבוססת על תהליכים חינוכיים – מסעות – אותם עובר החניך במשך שנת הפעילות ובמשך כל שנותיו כמתחנך בתנועה. תפיסתו של הטיול כהזדמנות חינוכית משמעותית נובעת בין היתר מההבנה כי זמן השחייה בטיול עולה על סך כל זמן הפעילות השנתית השוטפת, והדגש בטיול הוא בעיקר על מטרות קבוצתיות וחברתיות של הגדודים.

ההבנה כי הטיול הוא כלי בידי המדריך לקידום מטרות חברתיות הובילה למספר דפוסי חשיבה ופעולות ממשיות בהקשר לטיולים. בין אלה תכנון הטיול בהתאם לחוזקות של החניך ובהתאם לשיקוף מצב הקבוצה, שיתוף המדריכים בתכנון הטיול ובהדרכתו כחלק מעידוד מנהיגות צעירה והליכה בטורים מפוצלים ומצומצמים לפי קבוצות.

בעת בנייה ותכנון של טיול חושבים במונחים של חוזקות של החניכים, ומתכננים את הטיול כך שיזמן מצבים אשר יחזקו את המשתתף ויעצימו אותו. בתנועה משתדלים שטיול יהא חוויה של ניתוק מהבית ומשגרת היומיום, כדי שהחניכים יהיו פנויים לספוג את התהליך החינוכי. בנוסף, לפני כל טיול מתבצע בכל שבט, על פי גדודים, תהליך של שיקוף מצב קבוצתי – בתהליך זה מנתח כל מדריך עם ראש הגדוד (רשג"ד) שלו את מצב הקבוצה, הצרכים של הקבוצה והמטרות לטיול, בהקשר הקבוצתי.

כדי לעודד מנהיגות צעירה ולעודד את המדריכים לאחריות הם לוקחים חלק פעיל בתכנון הטיול ומעורבים בהוצאתו לפועל

ובהדרכתו. ההבניה של הטיול מאפשרת לכל אחד מהמדריכים להיות איכותי ומשמעותי בתוך הטיול ולבסס את בניית הקבוצה שלו. התכנון של הטיול הוא כזה שיזמן אתגרים, מתוך הבנה שאלה הם המקומות בהם האישיות של המדריכים והחניכים יכולה להתפתח.

שיטת ההליכה בטיולי תנועת הצופים היא הליכה בטורים. עד לפני מספר שנים היה נהוג בכל הטיולים התנועתיים לצעוד בטורים, כאשר קבוצה עוקבת אחרי קבוצה באותו מסלול. נוכח המספר הגדול של החניכים בתנועה נוצר בשנים האחרונות מצב בו משתרכים לאורך המסלול טורים ארוכים מאוד, המורכבים מאלפי חניכים. אופן הליכה זה סותר במידה מסוימת את התפיסה בה החניך יכול להתפתח ולקבל התייחסות בהתאם לצרכיו. בעקבות כך שונתה תפיסת ההפעלה של הטיולים ברמה ההנהגתית והתנועטית. דרך הפעולה החדשה היא הגדלת כמות הטורים כדי להקטין כל טור, ופיצול טורים למסלולים שונים. הקטנת הטורים נועדה לשרת את המטרות החינוכיות של הטיול ולהפוך את החוויה למשמעותית יותר אצל כל חניך וחניכה, שלא ייבלעו בטור של מאות או אלפי חניכים.

ההליכה בתוך הטור אינה סותרת את העובדה כי החניכים מטיילים במסגרת הקבוצה הגרעינית שלהם, יחד עם המדריך הקבוע מהשבט. הדבר נכון גם לטיולי השכבה הבוגרת. גם בטיולים בהם ישנן קבוצות מעורבות משבטים שונים, בהדרכתו של מדריך שאינו המדריך הקבוע, המסגרת של הקבוצה הקטנה עדיין נשמרת בתוך מסגרת הטור הארוך.

סיכום מטרות הטיול בתנועת הצופים מראה כי כל הפעילות מتركזת לאמירה אחת ברורה, לפיה המסע הוא עוד אמצעי חינוכי להעצמת החניך והמסגרת הקבוצתית, לצד צופיות, מחנאות ואמצעים חינוכיים נוספים. לדברי מחלקת המפעלים של התנועה, לצד המטרות החברתיות שתוארו לעיל עונה הטיול גם על מטרות

של חינוך לאהבת הארץ, חינוך לערכי ציונות וחיבור לערכים בסיסיים של התנועה.

הנוער העובד והלומד

תנועת הנוער העובד והלומד פועלת בקרב ציבורים שונים בחברה הישראלית ולכן מחולקת למספר חטיבות, בהן תנועת הנוער המרכזית, החטיבה לעבודה מקצועית, המגזר הדרוזי והבדואי ובני המושבים. כל חטיבה מפעילה תכנית טיולים ייחודית לה, בהתאם ללוח השנה, המועדים וצרכי האוכלוסייה. סקירה זו עוסקת בעיקר בטיולי תנועת הנוער המרכזית. במקומות בהם מתקיימים טיולים ייחודיים בחטיבות התנועה האחרות, מתוארים טיולים אלה בנפרד בהמשך.

הטיול התנועתי בתנועת הנוער העובד והלומד הוא חלק מרכזי מרוח תנועת הנוער, והוא אחד מהכלים החינוכיים המשמעותיים העומדים לרשות המדריכים. לטיול מיוחסות מטרות חינוכיות רבות, אותן ניתן לסווג לשני תחומי תוכן עיקריים. האחד – היכרות עם נופי הארץ, החברה הישראלית ואהבת הארץ. מטרות אלה כתובות במסמך "מטרות הטיול והמפעל התנועתי". בין אלה: לגרות ולעורר רצון להכיר את הארץ, ללמוד אותה ואת אתריה, נופיה, מורשתה ועברה; לחנך לאהבת הארץ; לחזק את הקשר של החניך לארצו; להפגיש את החניך עם המגוון האנושי המיוחד שקיים בחברה הישראלית ולפתח בו יחס של סבלנות וזיקה כלפי האחר. התחום השני – הטיול ככלי לבניית קבוצה, לחיזוק מערכות היחסים בקבוצה ולהעצמת מקומו של המדריך. מטרות אלה כתובות אף הן באותו מסמך: לחנך את החניך לחיי צוותא, עזרה הדדית, גיבוש, שיתוף בתפקידים ומשימות; לפתח את האחריות האישית והקבוצתית על ידי הצבת אתגרים בתחום הפיזי, החברתי והנפשי; להכיר ולהוקיר חברים שבלטו בהתנהגותם וביכולתם לגבש ולסייע לקבוצה; לאפשר היכרות אנושית קרובה והדדית בין החניכים

למדריכיהם תוך מעבר חוויות מרגשות ומשותפות, לשפר את היחסים בין המדריכים לחניכיהם.

מעבר לשני תחומי תוכן אלה מציינת התנועה מטרות נוספות לטיול. בין אלה פיתוח הפרט וחינוך לקראת היותו של החניך בעתיד מטייל אחראי, עצמאי וראוי, וכן חיבור לתנועה ולעקרונותיה: חינוך לתנועתיים, לאזרחות פעילה ולחניכות טובה. בנוסף למטרות הכלליות של הטיולים בתנועה, תכנון הטיול מתבצע כך שיתאים לתהליכים החינוכיים של הקן או הסניף בנקודת הזמן בו מתקיים הטיול וישרת אותם.

לאור העובדה שאחת המטרות המרכזיות של הטיול היא בניית הקבוצה מתוכננים הטיולים, הן ברמה המקומית והן ברמה הארצית, בצורה כזו שבה החניכים מטיילים במסגרת הקבוצה מהקן, בהדרכת מדריך הקבוצה. גם במקרים בהם הקבוצה היא חלק מטור ארוך, המורכב מכמה קבוצות ומובל על ידי ראש טור, ההדרכה עדיין מתבצעת במסגרת הקבוצתית. המדריך הוא זה שמוביל את הטיול, אחראי על הדרכת החניכים במסלול וכן אחראי לשלומם ולבטיחותם.

כחלק מפיתוח האחריות האישית והקבוצתית הוחלט גם על אופן הביצוע של בישול המזון בטיול. הבישול נתפס כהזדמנות לחינוך לאחריות ולגיבוש חברתי בקבוצה. חניכי השכבות הצעירות (ד'-ז') מקבלים מזון מבושל ומוכן, אולם מכיתה ח' ומעלה מתבצע בישול עצמי בקבוצות, כאשר תכנון האוכל ובישולו נעשים על ידי הקבוצה בעבודת צוות ובחלוקת תפקידים. לאחר הכנת האוכל במשותף גם האכילה הינה קבוצתית, בדגש על ישיבה במעגל. כל תהליך הבישול והאכילה יחד נעשה בהובלתו של מדריך הקבוצה.

סוגיה נוספת בהקשר למטרות הטיול ולמבנה הטיול היא סוגיית המושכנים (אטרקציות). השאיפה של התנועה היא כי השימוש במושכנים, אם נעשה, ישרת עד כמה שניתן את תוכן המפעל,

למשל השייט במחנה העפלה או ביקור במצפה התת־ימי בטיול חורף לאילת. אם המושכן אינו משרת את התוכן תתקיים חשיבה האם נכון לשלבו במפעל בכל זאת. לרוב ייעשו מאמצים לשלב כמה שיותר מושכנים תנועתיים, כמו רפסודיה או ערב כישרונות, אשר ערכם החינוכי והתרבותי משמעותי הרבה יותר משל אלה החיצוניים, בתשלום.

בני המושבים

תנועת בני המושבים היא אחת החטיבות של תנועת הנוער העובד והלומד. לאור זאת מטרות הטיולים בתנועת בני המושבים הולמות את מטרות הטיולים בתנועת האם. מטרות הטיול הן רחבות, ועונות על כל ארבע המטרות שהוזכרו בתחילת פרק זה: חינוך לאהבת הארץ, חיבור לערכי התנועה, היכרות עם התנועה ויצירת גאווה תנועתית, העצמת החניך המדריך והקבוצה.

המטרות המוצהרות של הטיולים תהיינה קשורות תמיד לאהבת הארץ, לחיזוק הקשר לארץ, להיכרות עם החברה הישראלית ולחיזוק הזהות הציונית והאזרחית של החניכים.

המטרות המשניות של הטיול, גם אם הן בלתי מוצהרות, נוגעות לתחום החברתי והאישי. לדברי רכז המפעלים התנועה מכירה בחשיבות החברתית של הטיול, בחשיבות המפגש התנועתי ובהזדמנות החינוכית לגיבוש הקבוצתי בטיול ולחיזוק הזהות התנועתית. הכרה זו משפיעה על תכנון הטיול ועל תהליך קבלת החלטות הקשור בטיול, כפי שיתואר בפרק הבא.

בני עקיבא

תפיסת הטיול התנועתי בתנועת בני עקיבא משתקפת כבר בסמל של מחלקת המפעלים, עליו כתוב "מחלקת מפעלים לידיעת הארץ". בכך מוגדרת המטרה המרכזית של הטיול, והיא חינוך להכרת הארץ ולידיעת הארץ.

לצד מטרה זו קיימות מטרות נוספות לטיול. בין אלה חיבור וחינוך לערכי התנועה, מטרה המשתקפת בעיקר בטיולים מסורתיים הקשורים לאירועים היסטוריים, כמו העלייה לביריה ב"א באדר וצעת הל"ה, וכן חיבור לתכני התנועה ולתהליך החינוכי השנתי. בנוסף, מתקיימים טיולים שמובלים על ידי מחלקות שונות בתנועה ותואמים את המטרות של אותן מחלקות, בהתאם לתקופה בשנה ולנושאים נבחרים.

השומר הצעיר

הטיול בתנועת השומר הצעיר נתפס ככלי חינוכי בידי המדריך והתנועה, לחיזוק מעגלי השייכות של החניך. בעת תכנון טיול נקבעות מטרותיו תוך התחשבות בשני היבטים. האחד – בהסתכלות תנועתית, כחלק מתכנית שנתית ורב-שנתית. השני – בחינה של כל טיול כעומד בפני עצמו, בכל שנה מחדש ובסמוך למועד המפעל. בכל טיול נקבעות מטרות הטיול גם בהתייחס לכל מעגלי השייכות של החניך: הקן, האזור, שכבת הגיל הארצית ומעגל ההשתייכות הרחב של התנועה.

מטרות הטיולים מוגדרות ע"י צוות הסניף ("המחנה"), והצוות הבוגר של התנועה המוביל את המפעל. לכל מפעל מטרות ייחודיות לו, המשתלבות במטרות העל של הטיול.

מטרה נוספת של הטיולים היא היכרות עם הארץ. לשם כך בנויה תכנית הטיולים הרב-שנתית בצורה המבטיחה כי חניך אשר יצא לכל טיולי התנועה לאורך תשע שנות חניכות יטייל במרבית אזורי הארץ, מהצפון ועד הדרום, בסביבה הקרובה לביתו ובסביבה הרחוקה ובאזורי טבע שונים, למשל מקורות מים, הר ומדבר.

התנועה עושה הפרדה סמנטית בין טיולים העונים על המטרות שהוזכרו לעיל, לבין פעילויות אחרות שהן חלק מתהליכי הכשרה מובנים. פעילות כזו לא תיקרא טיול אלא – סמינר, גם אם נכללת הליכה הדומה למתכונת טיול. לדוגמה, סמינר סירים וסמינר

צופיות למדריכים צעירים (המד"צופי), המתבצעים כחלק משנת ההכשרה להדרכה.

עזרא

מסורת הטיולים בתנועת הנוער עזרא ייחסה לטיול בעבר בעיקר מטרת חברתיות, בדגש על הגיבוש הסניפי. בשנתיים האחרונות מחלקת המפעלים התנועתית מובילה שינוי תפיסתי בכל הנוגע למפעלי התנועה, וההתייחסות אליהם היא לא עוד ככלי להשגת מטרת חברתיות בלבד, אלא ככלי לחינוך לאהבת הארץ, חיבור לערכי מורשת ונושאים חברתיים שונים. הטיולים התנועתיים אורגנו למערכת אחת סדורה וכוללת המביאה לידי ביטוי בצורה שלמה יותר את מושאי השייכות של החניך: גיל, סניף, אזור, תנועה.

במסגרת השינוי מוסדו הטיולים וההתייחסות אליהם היא מקצועית לכל דבר ועניין. הדבר בא לידי ביטוי בין היתר בתכנון מחדש של התכנים המועברים בטיול. היום מושם דגש על העברת תכנים הנוגעים להכרת הארץ ואהבתה, בין אלה תכנים על אזור הטיול כגון גיאוגרפיה וטבע, היסטוריה ומורשת. לצד תכנים אלה מועברות בטיול פעילויות העונות על ערכי התנועה ויוצרות הוויה וגאווה סניפית ותנועתית.

הנוער הלאומי

הטיול בתנועת הנוער הלאומי הוא מרכיב משמעותי בתהליך החינוכי. הטיול נכנס לתוך המערכת של כל השנה והוא חלק נכבד משנת הפעילות. המסעות השונים במהלך השנה מייצרים נקודות שיא חינוכיות, הן בהיבט התנועתי והן בהיבט הסניפי.

בעבר היו נהוגים בעיקר טיולים תנועתיים ואילו היום, עם הגידול במספר החניכים, הטיולים מחולקים לפי שכבות גיל, כאשר כל טיול מותאם לצרכי השכבות השונות מבחינת התוכן ומבחינת דרגת הקושי שלו.

הרעיון המרכזי של הטיולים יושב בהלימה עם ערכיה המרכזיים

של התנועה: חינוך להכרת הארץ ואהבתה, תוך יצירת זיקה למדינת ישראל והגברת תחושת הציונות בקרב החניך. הטיול הוא אמצעי ליצירת היכרות עם מדינת ישראל ועם אזורים בארץ שאינם מוכרים לחניכים. רצף הטיולים בנוי כך שחניך בתנועה מבקר ומטייל בכל אזורי הארץ במהלך שנותיו בתנועה. בכל שנה התנועה מקפידה על כך שהחניך יטייל בצפון בדרום ובמרכז.

בנוסף, לתנועה ישנם 12 ערכי יסוד, כאשר כל חודש מוקדש לערך. בין ערכים אלה: יהדות, דמוקרטיה, ערבות הדדית, העצמה אישית ומנהיגות. הטיולים מתקשרים אף הם לערך של החודש שבו הם מתקיימים והתכנים בטיול עוסקים בערך זה.

התנועה שמה דגש רב על יציאה למפעלים, שנתפסים ככלי המרכזי ליצירת הרגשת השייכות לתנועה. כדברי מנכ"ל התנועה: "כדי להשתייך צריך לצאת למפעלים". הטיולים הם מקום המפגש של הפעילים בתנועה והם המקום ליצירת גאווה תנועתית. כל מפעל נסוב סביב ערך מוביל, נושא מרכזי שסביבו נכתבים תכני הטיול, ובהתאם לערך המוביל נוצרת "סיכת טיול" אשר מייצגת את השתתפות החניך בטיול. התנועה מקדמת מסורת של צבירת סיכות – ככל שיש לחניך או לבוגר יותר סמלים על החולצה, כך משתקפת שייכותו לתנועה ומחויבותו לסניף.

האופי הייחודי של טיולי התנועה מאפשר מפגש בין בני הנוער מהסניפים השונים בארץ והטיול נועד לחזק את הקשר בין החניכים. במהלך הטיולים נוצרים קשרים בין הסניפים, ובעקבות הטיולים יש פעילויות משותפות עם סניפים אחרים ומסורת של עזרה הדדית בין סניפים.

בנוסף, הטיולים מאפשרים ביטוי לסניפים עצמם. התרבות הסניפית באה לידי ביטוי בטיולים בצורה מאוד חזקה כאשר במהלך הטיול לכל סניף יש אפשרות ליצוק תכנים משמעותיים בקרב החניכים תוך מתן דגש על יצירת זהות קבוצתית, זהות סניפית, ערבות ומחויבות בין כלל חניכי הסניף.

בית"ר

הטיול בתנועת בית"ר נתפס כחלק מהתהליך החינוכי הכולל, ומטרתו העיקרית היא הנחלת ערכי התנועה ועיסוק בנושאי התוכן הנבחרים של התנועה. תכנון הטיולים מתבצע בהתאם לנושא החינוכי השנתי, כך שישורת את צרכי התוכן. הנושא השנתי תמיד יהיה קשור לאידיאולוגיה של תנועת בית"ר ולציונות. כדוגמה, בשנה בה הנושא המרכזי היה התיישבות עסק המחנה במשקי חירות בית"ר, יישובים שנוסדו על ידי בוגרי התנועה בשנים של ראשית הקמת המדינה. כל מעוז קיבל שם של משק חירות, החניכים היו צריכים ללמוד עליו ולהקים מחנה בדמותו.

מטרה משמעותית נוספת היא יצירת הרגשת שייכות למסגרת התנועתית, הזדהות עם התנועה וגאווה תנועתית. הרצון הוא ליצור אצל החניך ראייה תנועתית, חיבור לתנועה והרגשת אחדות וקרבה בין חברי התנועה. מרבית המפעלים מתקיימים ברמה הארצית, כיום כמעט ואין מפעלים המתקיימים ברמה המחוזית או המעוזית.

אריאל

הטיול בתנועת אריאל נתפס בראש ובראשונה כהזדמנות ליצירת גאווה תנועתית והרגשת שייכות למסגרת התנועתית. במסגרת הטיולים נפגשים חברי התנועה אחד עם השני, נחשפים למנהגים של הסניפים השונים ומתוודעים להיותם חלק מדבר גדול. הנהגת התנועה מייחסת חשיבות רבה להיכרות חברתית בין הסניפים ובין חברי התנועה ולכן הטיולים בנויים כך שיש מקום רב למפגשים במהלך הטיול.

בנוסף, מעידים בהנהלת התנועה כי לטיול מטרה נוספת והיא הכרת הארץ ואהבתה. בטיולים צריכה להתבצע היכרות עם תכני ידיעת הארץ: היסטוריה, ארכיאולוגיה ומורשת לצד אדמת הארץ וגידוליה. עם זאת, אין הנחיה מפורשת למדריכים להדריך תכנים של ידיעת הארץ במהלך הטיול, אלא הנחיה למתן דגש להיבט החברתי ולחיוזק הקשרים החברתיים.

לדברי רכז המפעלים, בדרך כלל ההורים של חניכי התנועה מציינים סדר עדיפויות אשר הטיול התנועתי לא נמצא בו. על כן מתמקדת התנועה בפעילויות בנות יום אחד או יומיים, המתבצעות בסניפי התנועה כסמינרים או כשבתות משותפות.

האיחוד החקלאי

תפיסת הטיול בתנועת האיחוד החקלאי מורכבת מארבע המטרות המרכזיות שהוזכרו בפתחת פרק זה. הראשונה והבולטת היא חיבור למעגל התנועתי, לעקרונות התנועה ולמסגרת התנועתית, ולשם כך מתקיימים מרבית הטיולים בפורום ארצי או במבנה המאפשר יצירת קשר בין סניפים. מטרה נוספת היא מתן מענה להתפתחות אישית של החניך והקבוצה. הטיול מתוכנן ונבנה כך שהוא מחובר לתהליך החינוכי ולתכנים שעובר החניך במשך השנה, ברמה האישית וברמה הקבוצתית. המטרה הנוספת היא חינוך לאהבת הארץ, לערך הציונות והיהדות, והדבר מתבטא בבחירת נושאים, המסלולים והתכנים המועברים בטיולים.

כל המטרות באות לידי ביטוי בטיולי ההכנה ובחבורות ההכנה לטיול, המתייחסות לפן התוכני של הכרת הארץ, לפן הערכי ולפן החברתי.

בנוסף, לכל טיול יש מטרות ייחודיות ורציונל העונה על הסיבה ליציאה לטיול, אזור הטיול, זמן היציאה לטיול ומבנה הטיול.

הטיולים התנועתיים מוגדרים כאחת המשימות המרכזיות של חברי גרעין ההגשמה של התנועה, "גרעין אחים", בני שכבת י"ג (הגרעינרים). במהלך שנת הפעילות עולה רמת האחראיות של הגרעינרים בתכנון ובהפעלת הטיול. בטיול פתיחת השנה פועלים הגרעינרים בעיקר בתפעול הטיול ברמה המנהלתית, בהמשך השנה עולה רמה האחראיות גם לתכנון ועד לסוף השנה נושאים הגרעינרים באחריות מלאה על כל היבטי הטיול. הדבר בא לידי ביטוי בטיולי פסח ובמחנות הקיץ. הצבת ארגון הטיולים כמשימה מרכזית לבני

הגרעין מיישמת את מטרת הטיוול ככלי חינוכי לפיתוח יוזמה, אחריות ומנהיגות בקרב פעילי התנועה.

המחנות העולים

הטיוול בתנועת המחנות העולים נתפס כחשוב ומרכזי בחינוך התנועתי. הטיוול התנועתי מושרש עמוק ונשען על מסורת ארוכת שנים. עד היום מציינים בתנועה את הזיקה למסע למצדה, אשר נערך בתנועה בשנת 1942.

בשנת 2008 התקיים כנס תנועתי (מרכז תנועה) שמטרתו הייתה עיסוק בשאלת הטיוולים בתנועה, כאשר הנחת היסוד היא, כדבריהם – "רק מי שמכיר את הארץ יודע להיות בה". במהלך הכנס גובשו מטרת הטיוולים בתנועה, מבנה הטיוולים, ההכנה לטיוול וההדרכה בטיול.

מתוך מסמך החלטות המרכז עולות מטרות הטיוול בתנועת המחנות העולים. בין אלה: חינוך להכרת הארץ ואהבתה: "בטיולים החניך חווה לימוד שלם של הארץ על חבליה השונים, נופיה, אנשיה ומגזרי האוכלוסייה השונים שבה וכן את עברה, הוא מבין את דרישותיה של הארץ, חולם ויוצר מתוך ההיכרות עמה. רק מי שיודע את הארץ יודע כיצד להיות בה"; חינוך להכרה והכרה: "היציאה אל הטבע מאפשרת ניתוק זמני מהשגרה ומהסביבה הרגילה ומהווה הזדמנות לחיבור אל העצמי והקבוצה. הטיוול נותן חוויה מאומצת של יחד, ומאפשר ביטוי ליכולות שונות"; חינוך לאחריות, ליוזמה ולפיתוח מנהיגות אצל המדריך: "הטיוול דורש מהחוג המטייל ומהחברים בו לקחת אחריות ולהיות פעילים, על מנת להתמודד יחד עם המכשולים והאתגרים שמציב המפגש הבלתי אמצעי עם הטבע... הטיוול מחדד את תפקידו של המדריך ביחס לחוג המודרך ומחזק את מקומו של המדריך".

כיום, הטיוולים בתנועה נבנים כחלק ממערך ההדרכה ובקשר הדוק עם מחלקת ההדרכה. הטיוול מחויב להיות קשור לנושאים

החינוכיים של התנועה ולתכנים המועברים במהלך שנת הפעילות. בכך מתממשת המטרה הרביעית, חינוך לערכי התנועה וחיבור למסגרת התנועתית.

כחלק מהחלטות הכנס התנועתי הוחלט על אופן הלינה והבישול בטיולים. הלינה בכל הטיולים מתקיימת תחת כיפת השמים (לא במתכונת של אוהלים). החלטה זו נובעת מהרצון לשמר את הרוח התנועתית, למנוע הסתגרות של כל אחד באוהלו ולעודד יצירת קרבה, חברות וקשר בין חברי הקבוצה (החוג). בנוסף, הלינה תחת כיפת השמים מאפשרת מפגש בלתי אמצעי וחיבור ישיר עם הטבע. אחריות ארגון האוכל והבישול בטיול מוטלת על החניכים. החניכים מתכננים את התפריט, רוכשים את המצרכים, דואגים להבאת כלי הבישול ומבשלים לעצמם את האוכל, על מדורה. מטרת הבישול העצמי היא להגדיל את חוויות העצמאות וההתמודדות הקבוצתית של החניכים, לעודד יצירתיות, שיתוף פעולה וניהול עצמי וכן לחנך לאחריות ולמשמעת עצמית.

המכבי הצעיר

הטיולים בתנועת הנוער המכבי הצעיר הינם חלק מהפעילות התנועתית, זאת מתוקף מסורת ומתוקף החלטות ועידת התנועה המתקיימת אחת לשנתיים. בוועידה קובעת שכבת הבוגרים את המדיניות התנועתית בתחומים שונים, בין אלה מדיניות הטיולים והמפעלים בתנועה. בוועידה האחרונה התייחסו לנושא הטיול והוגדר כי במסגרת המפעלים הארציים יתקיימו טיולים, ולפחות אחד מהם יכלול ביקור באתר היסטורי ולמידת סיפורו. החלטה זו מעידה על מטרת הטיול ככלי לחינוך להיכרות עם הארץ ואהבתה. בנוסף הוחלט כי מתוך שני מפעלי בוגרים תנועתיים שנתיים, אחד לפחות יהיה טיול בן שלושה ימים אשר רמת הקושי של המסלולים בו גבוהה. החלטה זו מעידה על תפיסת הטיולים ככלי חינוכי המאפשר השגת מטרות אישיות וקבוצתיות.

תפיסות אלה נתמכות במטרות המופיעות בחוברות הטיולים השונות, חלקן עונות על חינוך לאהבת הארץ, חלקן מטרות חברתיות וחלקן חיבור להווי התנועה. בין אלו: "חיזוק אהבת הארץ בקרב המטיילים ולמידה 'דרך הרגליים'; העשרת ידע המטיילים בתחומי ידיעת הארץ ואזור הטיול; יצירת קבוצה מאוחדת ומגובשת; יצירת פתיחות והיכרות מעמיקה בקבוצה; יצירת גאוות יחידה סניפית."

לצד הטיול, מציבה תנועת המכבי הצעיר כיעד את קיומה של פעילות שטח, פעילות מחנאית ופעילות ספורט, כחלק מהחינוך לערכי התנועה. כדוגמה, כביטוי לערכי הספורט מתקיימים יום ספורט ומרוץ לפיד וכביטוי לפעילות מחנאית מתקיימים כל קורסי התנועה בתנאי שטח.

היכלי ענג

הטיול בתנועת היכלי ענג נתפס ככלי חינוכי בעל מספר מטרות חינוכיות. האחת – גיוון ושבירת שגרת הפעילות, אוורור החניכות מהפעילות השוטפת השנתית. השנייה – מטרה חברתית, שיפור האקלים הקבוצתי והסניפי וגיבוש חברתי של הקבוצה. המטרה השלישית עונה אף היא על צורך חברתי והיא נוגעת ליצירת מערכות יחסים פתוחות וחיוניות בין צוות הסניף, המדריכה והקבוצה ויצירת יחסי משמעת מתוך אהבה. המטרה הרביעית נוגעת להכרת הארץ, בעיקר בתחומי היסטוריה, גיאוגרפיה ופולקלור החברה בישראל.